

Nicosia, a görög-török város

Az én szállodám Cipruson van

Az én Hotel Európámat Europa Hotelnek hívják, és a legdélibb és legkeletibb egész Európában. Az egyetlen, amely földrajzilag Ázsiában van, és mégis az EU-hoz tartozik. Az európai kontinens és az én Europa Hotelemnek otthont adó sziget között egy hatalmas ország terül el, amelynek nagy része nem tartozik Európához – Törökország. Az én szállodám Cipruson van.

Sokat gondolkoztam, hogy melyik Hotel Európát válasszam, nehezemre esett dönteni. Majdnem egy müncheni szálloda mellett döntöttem, mert jól ismerem a várost, onnan származik családom egyik fele, és szívesen írtam volna olyan helyről, amelyet ismerek és már sok szinten bejártam. Végül mégis egy olyan sziget mellett döntöttem, ahol még sosem jártam, amely nem Európa szívében fekszik, hanem Európa kapujában. Érdekel, hogy a főváros, Nicosia ketté van osztva, ahogy maga az ország is, hiszen a fallal félbevágott Berlinben nőttem fel (1968-as vagyok). Évekkel ezelőtt Koreában jártam, és az ország kettéosztottságával foglalkoztam. Később beutaztam a Moldovai Köztársaságot, és a hűtlen de facto országot, Transznisztríát. Közhely, hogy az összes szétszakítottság és felosztás története teljesen különböző és összehasonlíthatatlan. De nem akarok, mert nem is tudnék politikai elemzést végezni – írónaként az érdekel, hogy milyen érzés, hogy itt húzódik a fővárosban, Nicosiában ez a határ, és összességében Cipruson is, miben különbözik az ország egyik fele a másiktól, itt, Európa utolsó kettészakított országában.

Ciprus különös eset: az EU külső határa szeli át, és mégsem – az ország különös eset az EU-n belül is – egyáltalán, egész Európában: Ciprus az 1974-es görög puccs és a török katonai beavatkozás óta ketté lett osztva. Hivatalosan 2004 óta mindkét országrész az EU-hoz tartozik, noha az északi rész 1974 óta egy nem EU-tag ország, Törökország fennhatósága alatt áll. Az EU-s jog és szabályozás csak a görög-ciprusi déli részen érvényes. Az Észak-Ciprusi Török Köztársaságot (KKTC) nem ismeri el a nemzetközi közösség. Körülbelül 90 ezer ciprusi török és olyan 100-150 ezer új betelepülő él itt, akik Törökországból érkeztek, akár a pár tízezer török katona. Az ország 1974-es megszállása óta létezik a katonailag nagyon felszerelt de-facto-állam, amely a ciprusi görögök kivándorlását okozta, és Törökország segítsége nélkül nem tudna fennmaradni. Az Észak-Ciprusi Török Köztársaságban az az ellentmondásos szabály, hogy a lakóknak egyszerre van EU-s útlevelük és török állampolgárságuk. A nagyobb, délnyugati részen, a nemzetközileg elismert Ciprusi Köztársaságban 660 ezer ciprusi görög és 110 ezer külföldi él.

Azon kívül még 10-20 ezer brit katona (a pontos számuk titkos) és családja lakik itt, és 1500 ENSZ békefenntartó – az ország 3%-a ma is Nagy-Britanniához tartozik, 4% pedig semleges ENSZ-terület a két ellenséges országrész között.

Már első nicosiai esténken szemet szúrnak a török szuverenitás jelképei. Ha kinézünk a görög részen fekvő Europa Hotel ablakából, a Nicosia mögött húzódó hegyekre látni. Focipálya-méretű zászló leng előttünk: rajta a felirat, Észak-Ciprusi Köztársaság. A legnagyobb zászló, amit valaha láttam. Az alig ismert csendes-óceáni miniállamok gyönyörű, színes bélyegei jutnak eszembe, amelyeket lelkesen gyűjtött a bátyám gyerekkorunkban. Úgy tűnt: minél kisebb az ország, annál nagyobb a bélyeg. A német, francia, brit vagy amerikai bélyegek nem voltak ilyen különlegesek. A ciprusi török zászló pontosan úgy néz ki, mint a török, csak fel vannak cserélve a színek. Vörös félhold és csillag fehér alapon. A gigantikus zászló mellett a félholdat és a csillagot még egyszer, óriási méretben is odatették a hegyoldalba, és alatta akkora betűkkel, ami mellett a híres HOLLYWOOD-felirat is eltörpül, egy mondat: *Boldog vagyok, hogy török vagyok. Atatürk. Azért látjuk olyan jól a zászlót, a jelképeket és a minden törökök atyjától származó idézetet, mert a hegyoldalt éjjelivilágítják.*

Első nap Nicosia modern belvárosában sétálunk. A tényleges óvárost pillanatok alatt bejártuk. Feltűnően sok az angol áruház, mint a Debenhams. Fenn, a teraszokon mindig ül pár idősebb

brit hölgy, teát isznak, kekszet esznek, mintha egy másik korból maradtak volna itt. Úgy ülnek oda-fenn, mintha a világ végezetéig ráérnének. A gyalogos néppel, ami odalenn sűrű-forog, mint egy csomó hangya, nem köti össze őket semmi.

Túl a modern bevásárlóutcákon, az óvárosban boltok és kávézók is vannak, amik mintha már ötven éve is nyitva lettek volna, és azóta se újították volna fel őket. Ennek is megvan a maga bája. Pár boltról a legnagyobb jóindulattal sem tudnánk megmondani, mit kínálnak: kutyatapot, kozmetikumokat, esküvői ruhát, péksüteményt vagy könyvet? Egy gyönyörű régi kávézóban második világháborús angol vadászgépek fotói vannak ki-téve. A vendégek egy része idős férfi, akik a meleggél dacolva elnyűtt háromrészes öltönyben üldögélnek, újságot olvasnak, vagy egyszerűen csak malmoznak az ujjukkal, de tényleg. Az egyik szivarozik. A sütemény épp olyan poros, mint az antik berendezés. Az egyik téren találok egy fát, amit először ottfelejtett karácsonyfának nézek. Az ágakon fakó sárga szalagok lengedeznek. De amikor közelebről megnézem, látom, hogy olyan emberek fotói, akik még a polgárháborúban tűntek el. Nézem a hetvenes évekből beszárított frizurájú fiatal férfiakat. Mintha megállt volna az idő. Egy sajátos hidegháború tartja fogva mindkét országrészt már majdnem negyven éve.

Továbbssodródunk. Senki sem siet. Cipőt vesznek, és közben szóba elegyedem az eladóval. Angolul beszélünk, görögül csak pár szót tudok. Az eladó egy magas, vékony, energikus asszony, aki

láthatóan unatkozik a zsúfolt cipőboltban. A pulton egy halom számárfüles könyv könyvjelzőkkel. Műveltnék, barátságosnak látszik, egyáltalán nem tűnik szélsőségesnek. A törökökkel kapcsolatban mégis keserűen nyilatkozik: „A családom egyik fele elvesztette Észak-Cipruson a házat, hiszen mindenkit elüldöztek. 200 ezer embert, az majdnem minden harmadik ciprusi görög. Tulajdonképpen minden család elvesztett egy házat, földet vagy üzletet. Senkit nem kárpótoltak. Minden odalett. Sok család teljesen elvesztette a megélhetését. Az üdülőövezetben, ahol ma kísértetvárosok vannak, sokan szállót vagy éttermet üzemeltettek, és abból éltek. Egyik napról a másikra odalett. Sokáig vissza sem utazhattunk a régi otthonunkba – hiszen le volt zárva a határ. Most már utazhatunk – de már nem igazán az otthonunk.”

Iszunk még egy teát együtt, aztán féláron adja a cipőt. Intek neki, egy könyvet lobogtatva vissza.

Másnap elautózunk a „Lidra utcai” határátkelőhöz. Mindkét oldalán nyüzsgő, üzletekkel teli utca közepén van. Első pillantásra ártalmatlannak látszik: őrbódé, egy alacsony kis útlezárás, csevegő katonák. Se géppisztoly sem magas fal. Elöttem és mögöttem emberek, kezükben mindössze egy nejlonzacskó, nyilván csak kis időre mennek át, és jönnek is vissza. Már lépem is át a „green line”-t, és megérkezem Ciprus fővárosának északi, török felébe. A „green line” megnevezés az 1963-as polgárháború idejéből származik. A brit generális, Peter Young, a fegyverszüneti tárgyalásokon egy zöld ceruzával húzta meg a határt az ellenséges népcsoportok között. Nicosiát már akkor ketté osztották és a határt ENSZ békefenntartók felügyelték. Miután 1974-ben bevonult a török hadsereg, megint előszedték ezt a nevet, és most már az egész Ciprusra kiterjedő demarkációs vonalat így hívják.

A határt gyorsan átlépjük, de nekem rögtön a kettészakított Berlin jut eszembe: a sok határátlépés évtizedeken (számomra két évtizeden) keresztül. Rögtön elfog a zavaros ellenérzés. Egy pillanatra teljesen deja-vu-m van. Megint elő kell

venni az útlevelet. Unatkozó egyenruhás tacsók, akik nagyon ráérnek. Elfajtott fenyegetettségérzet, pedig semmi, igazán semmi sem történik. Ez az állandó várakozás. Milyen hihetetlen volt, amikor leomlott a Fal! Ólomnehéz kor. Az érzés, hogy a rossz oldalon állsz – most mindkét oldalon ezt érzem. Vagy a rossz oldaláról származol a szigetnek, vagy oda tartasz. Akikkel együtt várakozunk az átkelőponton, nem turisták. Szegényes külsejű, lehasznált emberek, talán a túloldalon dolgoznak. Rutinosan kelnek át a határon, látszik a mozgásukon, ahogy az egyik oldalon még eltapossák a csikket, mielőtt a bódé ablakához lépnének. És minden látszólagos napi rutin és a határ banalitása ellenére: minden egyes alkalommal kap az ember egy vízumot. Az utunk végére egész paklival összegyűlik.

Nicosia nagyjából-egészében, eltekintve a kis óvárosi utcácskáktól, ronda – itt is, ott is. Egyik jól ismert áruházlánc a másik mellett, üzletek, amiket Stockholmtól Madridig mindenhol láthatunk. Egy édességgel és teákkal teli bazárt (a török oldalon) mégis a szívembe zárok. Szerencsére engem nem zavarnak a ronda városok, az embereket épp úgy meg tudom figyelni, mint a szebb városokban. Engem a hétköznapi érdekelnek. A török részben jobbak a tortácskák és a tészták, a görögben a szívvel-lélekkel főzött mediterrán koszt. Ha nem kéne átkelni a határon, akkor a Lidra utca görög felén ebédelnék, a török felén pedig kávéznék és sütitnék.

Nicosia görög felén feltűnően sok a graffiti a házfalakon. Az egyiptomi és tunéziai eseményeket kommentálják: „Egypt and Tunisia we are with you”, olvasom. A repülőtéren külön ablak van az egyiptomi menekülteknek. Az arab forradalmak itt érezhetően közelebb vannak. Nicosia török része sem szebb vagy autentikusabb, mint az EU-val kistafirozott görög: itt lépten-nyomon kidőlt-bedőlt akciós boltokba és bódékba botlik az ember, amelyekben Puma trikót, Prada táskát, Lacoste és Boss inget árulnak varázslatosan olcsón – úgy 3-5 euróért. Kicsit kicsavarodva veti magát zsákmányára a puma amott egy kinyúlt pólón,

a híres zöld krokodilnak néhol csonka a farka. Igazából még jobban is tetszik, mint áramvonalas testvére, aki úgy érzi, jogosan fizettet hússzoros árat a vele díszített pólóért. De azért mégsem veszem meg. Feltűnően kevés nő hord fejkendőt, alig-alig találkozunk a más muszlim országokban megszokott vonuló nagycsaládokkal: elől az apa, mögötte tisztos távolságra az anya, aztán egy nagy sereg gyerek. Kellemes, üzletelő hangulat uralkodik, pár kivagyfi fiatal lopja a napot a robogójának dőlve, gyereket alig látni.

Megint a határon állunk, vissza Dél-Nicosiába, a görög részbe. Nem történik semmi különösen megalázó vagy deprimáló, mégis az jár a fejemből: ezért van egy határok nélküli Európánk? Stockholmtól Lisszabonig és Tallinntól Szicíliáig elutazhatok útlevel nélkül, de Ciprus fővárosában nem mehetek át az utca egyik feléről a másikra...

A Lidra utca görög oldalán megnézem a *National Struggle Museum*-ot: a gyarmatosító angolok elleni harcot tárgyalja, melynek végpontján 1960-ban Ciprus kikiáltotta a függetlenségét.

A National Struggle Museum az ókori görög kultúra sok ezer évét helyezi a középpontba. A törökökről szó sem esik, mintha a szigetet azóta is csak görögök laknák, homogén lenne a népesség. Teljesen mellékesen egyszer megemlítik az oszmán birodalom hódítását háromszáz évvel ezelőtről, egyszer pedig a vandalizmus címszó alatt szerepelnek a törökök. A katonai rezsimről, a görög katonai diktatúráról, röviden az 1967-től 1974-ig uralkodó juntáról nem tudunk meg semmit, noha ebből az időből fakadnak a ciprusi török népesség problémái, akiket a diktatúra megvetett, görögösíteni akart és bekebelezett. Szó szerint ez áll az egyik információs táblán: „Despite the many foreign dominations of the island, the national character of its inhabitants has been preserved.” A megőrizni szó (preserved) különösen annak fényében fontos, hogy a befolyást mindig és alapvetően negatívan értékelik. Majd így folytatódik a szöveg, miután bemutatta az i.e. 1400-as éveket és Mükéné: „Since then the languages, the arts and the culture of the Cypriot people have been Greek.”

Észak-Nicosiában, a török oldalon pár óra múlva találok egy múzeumot, amit tényleg így hívnak: *Museum of National Struggle*. De a szabadságharc alatt itt nem a britek elleni harcot értik, hanem a görög Ciprus elleni polgárháborút és harcot. A görög oldallal ellentétben a hivatalos észak-ciprusi álláspont a másik népcsoport elleni harcot nevezi National Struggle-nek. A törökök mintha csak a katonai diktatúrára szűkítve látnák a görögöket. Hogy a junta Görögországban immár 37 éve megbukott, és amióta az országban demokrácia van, azóta Ciprus egyesítése Görögországgal rég nem téma, az a „*Museum of National Struggle*”-ben egyáltalán nem látszik. Mintha megállt volna az idő. A fő különbség a „*National Struggle Museum*” (görög oldal) és a „*Museum of National Struggle*” (török oldal) között abban rejlik, hogy ki ellen kellett harcolni. A görögök a szabadságharcot a gyarmatosító britek elleni harcként értelmezik. A görög múzeum főképp a késő ötvenes évekből és 1960-ból, a függetlenség kikiáltásának évéből mutat be archív fotókat.

Miközben a fotófal előtt állok, a hátam mögött egy német nő így szól a kísérőjéhez: Szerintem a görögök és a törökök sokszor annyira, de annyira hasonlítanak. Csak ők szinte egyáltalán nem látják magukat kívülről.

Másnap Szent Hilárión várához utazunk, valamint Küreániába, Észak-Ciprus híres kikötővárosába. Megint átkelünk a határon, most hosszabban kell várunk. Meleg van, a határőrök lassan végzik a dolguk, literszám isszák a kávékat termoszaikból, dohányoznak, egyikük füstkarikákat ereget, a másik a telefonját nyomogatja, úgy látszik, a várakozás része lett a szigetlakók életének. Egy pillanatra megint eszembe jut a végtelen várakozás a kelet-berlini éttermekben, amikor időnként átruccantunk a város másik felébe. Az az örökös várakozás, hogy mutassák, hova ülhetünk, noha az étterem majdnem üres volt. Baloldalon pálmák ringatóznak. Ha letekerném az ablakot, szinte megfoghatnám őket. Mélyzöld agávék szegélyezik az utcát. Világoszöld és magenta szita-kötők táncolnak a szélvédőnk előtt. Milyen szép ország! A távolból lövéseket hallunk. Megint az orosz páncélos jut eszembe a dreilinden határátkelőnél. És az apám, aki azt mondta nekünk, gyerekeknek a kocsi: „A második világháborúból maradt itt, már nem is tudna lőni!” Tényleg nem? Eszembe jut, amikor egyszer hét órát vártunk a határátkelőnél, hogy elmehessünk Prágába, aztán az autónk minden szegletét átkutatták. Szerencsére a bátyám akkoriban még nem szívt. De a félelem, a bizonytalanság megmaradt: vajon miért éppen minket szúrtak ki a várakozó nyugati autók hosszú sorából, mi olyan különösen feltűnő rajtunk? Gyanúsak látszunk, azért kell hét órát várunk, és kutatnak át a tanksapkáig? Mi a baj velünk? A várakozás alatt végig az előttünk álló autókát figyeltem: ennek két horgolt véccéguriga van a hátsó ülésén, a másiknak kék Aral-atlasz. Akkoriban sok kék Aral-atlasz volt a hátsó üléseken. És a borító mindig meghullámosodott a hőségben. Úgy érzem, olyan lassan telik az idő, hogy látni, amint hullámosodik. Mentünk előre egy fél autóhossznyit, aztán megint megálltunk. Hidegháború. Társadalmi örkfagy, befagyott idő, láthatatlanul, ijesztően megsokasodott robbanófejek, az elfojtott félelem, a mi lesz, ha valaki egyszer a rossz gombot... kollektív sorbanállás.

Keríniában, az északi rész gyönyörűsége kikötővárosában még erősebben kiütözközik az ellentétek: az óvárosból felhallszik a müezzin éneke, mecsetek, templomok és várak mellett megyünk el, előttem forrónadrágos lányok és elfátyolozott asszonyok sietnek. Az egyik kávézóban két idős, Maggie-Thatcher-frizurás hölgy üldögél, tortát eszegetnek és angolul – very British kiejtéssel – beszélgetnek a hétvégi terveikről. A tengerparton beach partikat és hagyományos vízünnepet is látunk. A kikötő mellett az egyik játszótéren a másfél éves kisfiam török és görög gyerekekkel tombol, szőke fürtjeivel kitűnik közülük, de egy gyerek sem törődik vele, mind együtt csúszdázna, bukfenceznek és esnek egymás hegyébe-hátába, öröm nézni őket. Egy pillanatra előnt az anarcho-romantikus gondolat: az ő ártatlan lelküket még nem fertőzte meg a nacionalista mételty.

A Szent Hilárión vár lábánál van egy kaszárnya. A bejáratnál a szocialista hősök szobraira emlékeztető stílusú, gigászi katonaszobor áll. Rögtön bukaresti, szófiai, rigai és kijevi emlékművek jutnak eszembe, amiket régebben láttam. Hósiesség és alávettetés, győzelem és veszteség – állandóan ugyanez a duális világkép jelenik meg. És nem ez az egyetlen eset, amikor szemet szúr Észak-Ciprusban a sok katonai és nacionalista jelkép. A kicsi, megszállt, nemzetközileg nem elismert országrész láthatóan a sok művészi erőfítoztatással próbálja bizonyítani önnön fontosságát. Az identitásproblémával küzdő országoknak tulajdonképpen kölcsön kell venniük bizonyos szimbólumokat, és ezt a kölcsönvett identitást hangsúlyozzák. Megint egy másik de facto rezsim jut eszembe: Transznisztria, a Dnyeszter Menti Moldáv Köztársaság – egy a Saarvidéknél alig nagyobb ország, amely olyan erős határral zárja le magát, hogy a látogatók többségét be sem engedi. A román határtól Moldován át Transznisztriáig a csekély 200 kilométeren hétszer léptem át a határon. Transznisztria szinte kitalált névnek hangzik, és a nevéhez illően abszurd a kicsi szeparatista állam léte, ahol még mindig állomásozik a 14. orosz hadsereg – a rendszerváltás óta nem távoztak az egykori Moldovai Szovjet Szocialista Köztársaság ezen területéről. Sehoh nem láttam annyi Lenin- és Marx-szobrot és -mellszobrot egy helyen, mint ezen a kis földszávon, amely Oroszországhoz kívánt csatlakozni – és a rendszerváltás előtti időbe vágott vissza. Ez azt jelenti, hogy Transznisztria két rekordot is megdöntött Európában: ebben a régióban állomásozik a legtöbb hagyományos (egykor orosz) fegyver – és itt van a kontinens legnagyobb pálinkatartaléka. A megoldatlan transznisztriai konfliktus miatt a román nyelvű Moldova, az egykori Besszarábia, mely Románia része volt, valószínűleg soha nem lesz EU-tag. A románokat és a moldávokat, egykor ugyanazon ország lakóit ma elválasztja az EU külső határa.

A középkori, díszes Szent Hilárión vára, mint egy élőlény, három különböző szinten simul a hegyoldalba, szinte a részévé válik. Rendesen

kifulladások, mire elérem a legfelső szintet. Időnként mediterrán bokrok és törpefenyők bozótján át vezet az út, időnként hirtelen kilátás nyílik a nagy magasból a tengerre, Kerínia kikötőjére és a horizonton elhúzó nagy hajókra. Csodálatos hely egy erődítmény számára. Mégis nehezemre esik a sziget harcias múltjába képzelni magam, visszahelyezkedni a ciprusi partok régi védbástyáinak korába. Újra és újra tűzparancs kiáltásokat hallunk. Ha nem a tenger felé, hanem befelé, a szárazföld felé fordulok, a török oldalon egy gyakorlóteret látok. Ott állnak sorban a gyakorlóbukuk. És elesnek. Elesnek. Elesnek. Megkapaszkodom a korlátban. A levegő remeg.

Ciprus török részében kétségtelenül több katonát lát és hall az ember, több a nemzeti jelkép, a felvont lobogó. Nem csoda, ha figyelembe vesszük a köztársaság gazdaságát: Észak-Ciprus gazdasága ugyan valamivel jobban teljesít, mint Törökországé, de rosszabbul, mint a Ciprusi Köztársaságé. A kicsi, nemzetközileg nem elismert ország elsősorban az extrém magas katonai kiadásoktól szenved: a GDP 75%-át a katonaságra költik, a Ciprusi Köztársaságban ez mindössze 4%. Az adóbevételek csak az állami kiadások felét fedezik, a többit Törökország fizeti ki.

Másnap Famagüstára kirándulunk. Megint átkelünk a határon, ezúttal abban az élvezetben is részünk van, hogy még az angolok is ellenőriznek, akik 1960 óta nem vonultak ki teljesen, és a függetlenségi tárgyalásokkor azt a különös jogot vívták ki maguknak, hogy ellenőrizhetnek. A brit ellenőrző ponton túl legnagyobb meglepetésünkre egy kicsi angol mintavárost látunk: tipikus sorházacsok, mint Oxfordban vagy Bristolban, előkertek, magasra feltornyozott hajú, sétálgató hölgyek – mintha megint csak megállt volna az idő. Egy kis Nagy-Britannia Törökországtól délre, a soha véget nem érő álom, az utolsó gyarmat. Átérünk az ellenőrzésen, előnt a jól ismert szabadság érzés, ami mindig rám tört, amikor nagy sokára visszaértünk a berlini körgyűrűre, az Avusra: végre nem kell állni, mások jóindulatának kiszolgáltatva, lépünk a gázra! Az NDK-ban csak 100-zal lehetett menni,

milyen unalmas, a berlini körgyűrűn először mindenki jól begyorsított. Adj gázt! Ugyanez az egykor volt érzés kerített hatalmába, amikor nemrégiben átkeltem a lengyel-ukrán határon – a belső határoktól mentes EU és lezárt külső pereme, micsoda kontraszt! Jobbra tőlünk a tenger valószínűleg kéken csillog, mintha a Föld csak egy kitalált bolygó volna, mintha mi is csak elmeszülemények volnánk, marslakók vágyképzetei. Földönkívülinek látszik balra tőlünk a sok elhagyott ház is, a szellemvárosok, ahol egykor a görögök laktak. Az épületek különösen hosszan őrzik egy háború lenyomatát. A halottakat rég eltemették, de az elnéptelenedett, elhagyott városok ott maradnak az utókornak. A polgárháború immár harminc éve volt, de a sok üres toronyház úgy szegélyezi a Famagusta felé vezető utat, mintha tegnap lett volna. Ennyi házat valószínűleg túl drága lebontani. Így aztán keresztülautózunk a kísértetvárosokon, amelyek közvetlenül a sziget legszebb strandjai mellett fekszenek, ide vetik árnyékukat.

Végül megérkezünk Famagustába, ebbe a szép, törökös, életteli, piacokkal és apró boltokkal teli kisvárosba. A kísértetvárosok szellemeit magunk mögött hagytuk. Iszunk egy török kávét, ülünk kényelmesen a meleg februári napsütésben, és hallgatjuk a műezzint. Senki sem siet a mecsetekbe. Az emberek isszák tovább a kávéjukat vagy mennek a dolgukra.

Az észak-ciprusiak valóban kevésbé számítanak vallásosnak – a gyakran anatóliai falvakból érkezett török betelepülők járnak csak rendszeresen a mecsetbe.

Az észak-ciprusiak a görög-keleti egyház egyes ünnepeit is megülik – és viszont –, de az ország kettéosztása óta kulturális szegregáció uralkodik. Már rég több a török betelepülő, mint az észak-ciprusi a szigeten, ami a bennszülöttek szempontjából érezhetően elbillentette az erőegyensúlyt. Még meglátogatjuk a híres Lala Musztafa pasa mecsetet, ami 1571-ig a gótikus Szent Miklós bazilika volt. Az úti kalauzban legnagyobb derűtségünkre az áll: „A háromszatú homlokzat, ami a mai napig látható, a 16. századból származik.

A középső ív felett Ciprus kapitányának, Giovanni Reniernek (1552) a képe, a *Szegények kabátja* látható. A négy gránit oszlop Szalamisz romjaiból való.

A művelődés után sokkal kézzelfoghatóbb problémával kellett szembe néznünk: a török kávézóban és éttermekben nincs pelenkázó asztal vagy bármi hasonló – nem úgy, mint a turistákkal teli görög részen. A török anyák nem üldögélnek kávézóban, a gyerekek és a nők láthatólag a privát szféra részei. A görög éttermekben jobban odafigyelnek a vendégek igényeire, a pelenkázó asztal kell a turistáknak.

A Dél-Nicosiába vezető úton betérünk a sziget keleti részén fekvő, látványos antik sportközpontba: Szalamiszba. Szalamiszban a legrégebbi régészeti lelet az i. e. 11. századból származik. Csak csodálkozunk, hogy a hely nem ugyanolyan ismert, mint például a knósszoszi palota. A hatalmas terület több komplexumból áll, van itt színház, fürdő, több óriási oszlopcarnok (csak az oszlopok és pár fej nélküli torzó maradt fenn). Lélegzetelállító. De ha valaki nem ismerős a környéken, aligha találja meg a romokat. Nincs kitáblázva az országúton, csak az utolsó pillanatban mutatja egy apró tábla, amit nem könnyű észrevenni. Talán nem örülnek a törökök ennek a görög emlékeknek, zavarja őket a jelenléte? Különben seregnyi turistát próbálnának idecsalogatni vele. Vagy rosszul gondolom, és egyszerűen nincs pénz táblákat kihelyezni? Szednek ugyan belépőt, de sem egy múzeumi bolt, sem egy könyvesbolt vagy kávézó nincs a területen. Alig tudunk meg valamit a mesés helyekről, kerítés, korlát sehol. A maroknyi látogató, akár csak mi, mindenfelé mászkál a kétezres éves romok között, páran követ dobálnak az egykori úszómedencébe, egy másik leül egy oszlopromra, van, aki a monogramját vési be egy oszlopba. Senki sem szól rá. Mindenki beléphet bárhova, nem védik a műemléket. Hogy fog kinézni húsz, ötven, száz év múlva? El se merjük képzelni.

Továbbautózunk Dél-Nicosiába, el az alkonyi vörösből öltözött, majdnem üres fehér tengerpart mellett. Néha látunk egy-egy csoport fiatal,

táncoló, piknikező családokat, aztán megint katonákat. Újra át kell kelniünk a határon. A gyerek sír, a katonák integetnek neki, nevetnek, zenét hallgatnak.

Be kell vallanom: a sziget összezavar. Ennyi derűs semmittevés és ennyi katonaság. Ennyi politika és ennyi buli és ünnep. Hogy lazítsak, beleülök az Europa Hotel halljában álló abszurd maszszáz-székbe. Szörnyű nagy, baloldalt kell a pénzt bedobni. Egy eurót kér a szörny, különben nem mozdul. Jó órabér – egy euró három perc munkáért. De most kezdődik: először fenn a hátam tetején, aztán végig a lapockámon, a nyakamat bokszolják szelíd öklök, különös hurkák gyúrnak – a széket valószínűleg magasabb emberek számára tervezték, mindenesetre időnként a fenekembe is belebokszol. A végén tényleg nem fáj se a hátam, se a vállam, és kellemesen elfáradtam. Nyitott ablaknál elalszom odafenn, a távolban lövések hangja.

Időnként azon kapom magam, hogy az jár a fejemben: megéri ez az egész cirkusz ezért a sziklás szigetért? Miért olyan fontos huzakodni ezen az időközben elég sivárrá vált földdarabon? Felmerül bennem a kérdés: mennyi ideig lehet érvényes egy nemzeti hovatartozás – például az, hogy Ciprus az Oszmán Birodalom része volt –, mennyi ideig legitimálhat területi igényeket? Lesz az elévülésről egyszer egy ENSZ-határozat, akármi-lyen nevetségesen is hangzik ez? Ciprus sokkal hosszabb ideig tartozott a Római, mint az Oszmán Birodalomhoz, de ez utóbbi közelebb van korban. És miért nem dönthetik el maguk a ciprusiak, hogy hova akarnak tartozni? Ha évtizedekkel ezelőtt elbukott a próbálkozás, hogy a görög félsziget csatolják, és Ciprus szabad köztársaság lett görög, török és brit állampolgárokkal, akkor miért kell Törökországnak évek óta bizonygatnia, hogy igényt támaszt Észak-Ciprusra? Milyen jogon? Mert Ciprus itt van az orra előtt? Hogyan viszonyul az előbbi két paraméterhez – milyen hosszan tartozott valahova a terület és mikor – a földrajzi helyzet mint paraméter?

Utolsó nap eltévedünk, és a török Nicosia egy kis utcájában – alig hiszek a szememnek – kis szállodát, inkább panziót fedezünk fel, amit Hotel Európának hívnak. Hát még ebből is kettő van!

Persze apró, finom különbségek vannak közöttük, hiszen mi az Europa Hotelben lakunk. Valahogy illik a szigethez, hogy csak az utunk végén találtuk meg ezt a másik Hotel Európát – a sziget ismeretlen, török részében.

GYÓRI HANNA FORDÍTÁSA

